

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ**

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ**
для вступників на освітньо-наукову програму підготовки
фахівців рhD доктор філософії із спеціальності 033 Філософія
(Філософська антропологія)

Київ – 2021

Пояснювальна записка

Вступники на програму підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності «Філософія» складають усний іспит з «філософської антропології» та готують письмово дослідницьку пропозицію.

Білеті розроблені на основі програми для вступників до аспірантури відповідно до правил прийому Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Метою програми вступного іспиту є оцінювання рівня знань з філософської антропології, розуміння питань сутності людини, загальної теоретико-методологічної підготовки та вміння вступником до аспірантури на спеціальність 033 «Філософія» використати наявні знання для пояснення актуальних світоглядних проблем сучасності.

Оцінювання вступника за відповідями на питаннями білету здійснюється за 4-бальною шкалою. Реферат оцінюється залік \ незалік.

Критерії оцінювання відповіді вступника на питання білету:

Оцінка «Відмінно» виставляється, якщо продемонстровано повний, розгорнутий, вичерпний виклад змісту питання білету; показано творчі здібності у процесі викладу проблеми; проаналізовано увесь необхідний для вкладу проблеми перелік категорій; засвідчено вміння користуватися методами історико-філософського дослідження; розуміння наявних у сучасному соціокультурному бутті проблем та окреслено шляхи їхнього вирішення.

Оцінка «Добре» – не виконано хоча б одну з вимог для отримання найвищого балу, допущені помилки під час наведення аргументації чи посилання на літературу, що впливає на логіку та висновки під час відповіді.

Оцінка «Задовільно» – не виконано три вимоги для отримання найвищого балу; зміст відповіді, аргументи, висновки відповіді не є правильними чи загальноновизнаними за відсутності у відповіді доказів і раціональних аргументів на їхню користь.

Оцінка «Незадовільно» – не виконано три та більше вимог для отримання найвищого балу та допущені значимі помилки під час відповіді, внаслідок чого вступник прийшов до неправильних висновків або ж висловлював свою позицію апелюючи тільки до власних переконань, а не авторитетних джерел; зміст відповіді демонструє незнання вступником необхідного для подальшої наукової роботи історико-філософського матеріалу.

Реферат – це науковий текст, підготовлений вступником, в якому обґрунтовується тематика його майбутнього дисертаційного дослідження, вказується його актуальність, стан розробки проблеми та перспективи подальшого дослідження тощо. Рекомендації до написання реферату див. у Додатку 1.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ»

Тема 1. Філософська антропологія, її походження, проблематика та функції.

Місце філософської антропології в структурі філософського знання.

Філософська антропологія в контексті інших розділів філософії. Засновники філософської антропології (М.Шелер і Г.Плеснер). Виникнення «філософської антропології» як окремого напрямку та традиції (А. Гелен, Е. Ротхаккер). Зв'язок

філософської антропології з дослідженнями у сфері релігії, науки та міфології. Зв'язок філософської антропології з дослідженнями у сфері мистецтва, моралі і права. Метафізика та філософська антропологія. Передісторія сучасної філософської антропології на межі XIX-XX століть (К. Маркс, Ф. Ніцше, В. Дільтей). Сучасний статус філософської антропології як трансцендентальної антропології. Переосмислення метафізичних засад антропології: антропологія та онтологія (М. Шелер, М. Гайдеггер). Насущність осягнення таїни людського. Спосіб осмислення людини, в якому реалізується спроба торкнутися людської сутності. Різні роди антропології. Неспеціалізованість людини і двоїстість людини як сфера філософської антропології. Запитування філософської антропології: загадковість людини для самої себе, відмінність людини від інших живих істот. Абсолютизація виявів людини. Справжня позиція людини. Історичні уявлення про людину (*zoo politicos, homo sapiens, homo faber, sapiens-demens, Animal rationale, tool making animal, symboli-cum*). Міра осягнення питання *що таке людина?* Парадоксальний спосіб буття людини.

Рекомендовані першоджерела [10, 25, 28, 32,34, 42,43, 46, 51, 52, 66, 82, 83, 84, 105, 114, 115, 129, 132, 133, 139, 141, 145, 146, 154, 161,166, 174.].

Тема 2. Природні та метафізичні виміри людини.

Версії антропогенезу. Релігійна версія походження людини. Незапрограмованість людини Богом. Людина як образ і подоба Божа. Природничо-наукові версії походження людини. Натуралістична концепція Ч.Дарвіна. Людина як результат природного відбору. Трудова версія походження людини. Символічні версії походження людини. Супранатуралістичні версії походження людини. Космічна версія походження людини. Стадія ноосфери. Природа і свобода. Закриті прояви людини. Тіло і плоть. Біологічно-психічні виміри людини. Буття людини, як колективної істоти. Залежність людини від природи. Стихійність людини. Кінцевість людського. Масовість в житті людини. Властивості людини. Інстинкт та інтелект як атрибутивні риси психофізичної сутності людини. Поведінка та інстинкти. Про демаркацію інстинктів та розуму. Несподіваність і неконтрольованість людини. Унікальність людини. Присутність людини. Споконвічність людини. Фундаментальне в людині. Людина як «громадянин двох світів». Необхідність співіснування полярних якостей в людині. Людина як психо-тілесна матерія. Людина як трансцендентальна істота. Макрокосмічність та мікрокосмічність людини. Роль загальнолюдського та індивідуального в людині. Людство.

Рекомендовані першоджерела [5, 13, 19, 37, 38, 45, 59, 69, 70, 82, 86, 90, 101, 106, 156, 173, 175].

Тема 3. Про сутність та існування людини.

Сутність людини. Міра осягнення сутності людського. Існування людини. Прояви наявних характеристик людини. Парадоксальний характер духу і плоті. Простір, що обмежує духовні здібності людини. Світ наявного буття. Зовнішній світ. Підстави людини. Буття абсолютного прояву людської сутності. Спосіб самоздійснення людини. Особливе відношення, або внутрішній світ. Дуалізм зовнішнього і внутрішнього світів. Характеристики протяжності (дихотомії) і мислення (безумовності). Орієнтація природи на закон світу, свободи на закон думки. Дискретність матеріального і повнота духовного. Повсякденне і особливе в людині. Амбівалентність буття сутності людини. Сутність як даність. Погляд на сутність як об'єкт. Обмеження сутності фактом. Фаталістичне

відношення до дійсності. Гальмування розвитку людини до рівня особистості. Сутність як душа. Погляд на сутність суб'єкт. Внутрішній світ людини як хиткий, мінливий і випадковий. Людина як примхлива реальність. Догматизація внутрішнього світу. Форсування розвитку людини до рівня особистості. Душа, дух, духовний світ. Дух як субстанція. Дух як акциденція. Дух в собі і дух при іншому. Індивідуальна своєрідність внутрішнього світу людини. Духовність як підстава людини і світу, єдине, провідник, що відмічає здібність людини до творення себе і світу.

Рекомендовані першоджерела [3, 4, 14, 18, 31, 37, 53, 54, 61-65, 70, 85, 88, 90, 101, 124, 125, 142, 172].

Тема 4. Есенційні та екзистенціальні виміри людського.

Есенційний критерій людськості. Місце людини в світі. Феномен «Я» і його проблематика. «Я» і «Ти». Діалогічність буття людини. «Ми» (М.Гайдеггер). Межі і можливості діалогу. Особистісні переживання і хвилювання за іншого. Віра. Віруюча і невіруюча людина. Довіра – впевненість – надія. Недовірлива людина. Невпевнена людина. Безнадійна людина. Міри осмислення засобів розформування есенційного простору людини. Свобода. Вольові зусилля людини. Злочин і злочинність. Покарання. Доброчинність і творення добра. Смысл. Безглуздя. Абсурд. Розкутий суб'єкт. Любов. Взаємини. Акт займання. Близькість – віддалення – дистанція. Страждання. Людській біль і біль за людину. Смуток. Беззахисність людини. Безпечна людина. Провина. Сором. Розплата і спокутування. Жаль. Смуток. Каюття. Смерть і безсмертя. Живий зв'язок смерті і безсмертя. Вмирання людського. Кінцевість в безкінечність. Актуальне і потенціальне безсмертя. Екзистенціальний критерій людськості. Життя і існування. Життєвий порив. Справжнє життя і життя справжнім. Буденність. Побутовість. Турбота і піклування. Тривога. Відчай. «Зависання над порожнечою» С.К'єркегор. Страх. Туга. Проблема людського щастя. Справжнє і штучне щастя. Творення щастя. Нещаслива людина. Нещасна людина. Байдужість. «Погранична ситуація» (К.Ясперс). Бунтівна людина. Сторонній. Чужий.

Рекомендовані першоджерела [1, 7, 9, 15, 18, 37, 44, 57, 58, 72, 100, 117, 118, 136, 137, 143, 148, 157, 177-178].

Тема 5. Творчість і самотворення людини. Досвід трансцендування.

Досвід трансцендування. Трансценденталії. Трансцендентне та іманентне. Вихід за межі свідомості. Вихід з наявного у невидиме. Акт попадання в незвідане. Прагнення невідомого. Туга за потойбіччям. Досвід споглядання безумовності. Граничне занурення в мислення. Досвід пізнання Неосяжного. Невідчужене знання. Осмислення «більшого за себе». Вірність власного положення. Ідентичність і самоідентичність. Динаміка ідентичності. Свідомість і самосвідомість. Сфера свідомості. Стани свідомості. Структура свідомості. Усвідомлення. Розуміння і розумність. Автор. Смерть автора (Р.Барт). Письмо і письменництво. Споглядання. Філософський містицизм – художник, поетичний геній (Новаліс). Оригінальність і копіювання в процесі творчості. Творчість. Творення. Творець і створене. Геній і талант. Процес і продукт людської діяльності. Витвір і вичинка. Імагінація. Імагінативний реалізм (Я.Голосовкер). Уява і фантазія. Фантастичне і містичне. Ілюзія та реальність. Хибність і правдивість відтворення. Самотворення і

самовідтворення. Влаштування і підпорядкування. Уявна людина. Вигадана людина. Диво творення і творення дива. «Виправителі людства» (Ф.Ніцше). Критика. Критичне мислення. Креація. Креативне мислення. Творення зі смислом і безглузде діяння. Гра. Й. Хейзінга «Homo ludens».

Рекомендовані першоджерела [3, 12, 16, 18, 19, 73-80, 90, 98, 138, 140, 144, 147, 153, 170, 176].

Тема 6. Людина і особистість.

Людина як незбагнена істота. В який спосіб ми дані собі? Особистість. Особливе місце в людині. Людина як подія. Індивід-індивідуальність-особистість. Лице і лик. Натовп. Імпульс діяння «від себе». Сам і самість. Самотність. Усамітнення-ізоляція-самотність. Буття наодинці. Заборона мислити замість себе. Мужність думання собою. Ініціатива. Вакансія. Тюрма: позбавлення свободи. Поневолена людина. Ув'язнення. Вирок. Наглядач і переслідування. Слухняна людина. Звільнена людина. Сповідь. Сповідальність і плітки. Приховування особливого. Дивакуватість. Брехливість і наклеп. Простір тиранії. Самотність тирана. Сутність тирана. Господар і раб. Панування і підкорення. Піднесення. Слава, похвала, лестоці. Падіння кумирів. Ідоли. Вчинок думання. Думка як вчинок. Понадмірність власного. Особистісне зусилля. Зусилля і насилля. Жертва і жертвовність. Віктимність. Творення себе об'єктом нещастя. Ресементуюча людина. Творення ворога. Втеча від відповідальності. Помста. Нейтралізація особистісного. Вибагливість відношення до іншого. Управління через стандарт. Керівництво і контроль. Зведення іншого до свого розуміння світу. Приниження. Образа, ганьба, знеславлення. Акт прощення. Ущільнення особистісного простору. Знелюднення людини. Запізнення. Гонка. Темп збування присутності людини. Почуття власної гідності. Гідне мислення людини (Б.Паскаль). Персона. Роздвоєність та цілісність персони.

Рекомендовані першоджерела [3, 8, 24, 26, 29, 30, 33, 36, 40, 48, 49, 91-97, 99, 103, 109, 110, 120, 130, 151, 152].

Тема 7. Призначення і унікальність людини.

Доля людини як мислячої сутності. Рокова людина. Улюбленець долі. Фатум. Фортуна. Напередвизначення людини (А.Августин). Напередвизначення і самовизначення. Всеєдність. Єдине. Одиниця-об'єднання-єднання. Об'ємлююче (К.Ясперс) – трансцендентне в іманентному. Визнання людини. Незамінність людини. Досвід самостійної праці. Спільне і відмінне в людях. Повноцінне і неповноцінне в людині. Сингулярність. Сингулярна множинність. Неповторне. Урок. Унікальність. Зникання і щезнення. Те, що не зникає. «Друге народження». Неповторність особистісних вчинків. Стихійне повторення банальності. Унікальність і повторення. Відсутність унікальності. Пересічна людина. Замінність людини. Втрата моменту. Однаковість. Безглузде одноманіття і необхідність відтворення. Зберігання того, що гідне повторення. Повернення. Ностальгія. Те саме. Виключне. Інше. Різниця. Дискретність. Розрив поступовості. Начало новітнього. Онтологічна зупинка. Потік. Уніфікація і стандартизація людського. Повторення за іншим – наслідування. Одержимість різниці. Узагальнення і зрощення. Прихильність і приставання. Відчуження. Акт подолання людського. Зняття

людини в людині. Надлюдське. Співвідношення «тесамості» та «іншого» (Кузанец). Досвід вішання на людину того, на що вішають людину. Хрест. Еквівалент людини. Неможливість уникання належного. Належність незворотного. «Одновимірна людина» (Г.Маркузе). Марнота. Нікчемність повторення. Переосмислення.

Рекомендовані першоджерела [17, 18, 20, 22, 36, 37, 59, 50, 67-68, 84, 111, 119, 123, 126, 167.].

Тема 8. Питання смислу людського буття.

Смисл людського буття. Орієнтація людини на правильність. Смисл і абсурд. Логос свободи. Інтерес як конституант життєдіяльності розумної істоти. Прояви інтересу. Цікавість та зацікавленість. Нецікаве. Культурна та цивілізована людина. Специфіка інструментальної діяльності. Суб'єкт-об'єктна парадигма інструментальної діяльності. Конструювання. Настанова на оволодіння дійсністю. Цілераціональність та роль знарядєвості. Особливості комунікативної діяльності. Спонтанний характер комунікативних порядків. Специфіка посередників в комунікації. Комунікативний інтерес та розуміння. Роль мови, традиції, норми, цінності і т.д. Відкритість комунікації. Комунікація та громадський стан сучасного суспільства. Людина як «людина світу». Інформація. Вплив інформаційних введів на свідомість людини. Новини. Екранна людина. Техніка. Людина перед стіною небачених технологічних досягнень. Тотальний технократизм епохи. Смисл та символ. Подвійність символу. Квазіінструментальність символу. Роль символічних форм в розумінні, витлумаченні та артикуляції життєвого світу. Унікальність смислу та універсальність цінності. Роль цінності в задаванні універсальної ситуації розуміння. Ефект «надчуттєвої дії» цінностей. Квазіінстинктивний прояв цінностей. Первинне переживання цінностей в емоційних прагненнях. Формалізм та максималізм імперативного задавання цінностей.

Рекомендовані першоджерела [2, 11, 13, 23, 27, 35, 39, 44, 47, 60, 71, 81, 87, 89, 104, 107, 113, 121, 131, 263, 165, 169.].

Література:

Навчальні посібники:

1. Барулин В.С. Социально-философская антропология. Человек и общественный мир: учеб. пособие для студ. вузов. – М., 2007.
2. Бойченко О.І. Філософська антропология давнього Китаю. – К., 2003.
3. Булатов М.О., Загороднюк В.П., Малеев К.С., Солонько Л.А. Філософська антропология в контексті сучасної епохи. – К.: Стилос, 2001.
4. Вальверде К. Философская антропология / Г. Вдовина (пер.с исп.). – М., 2000.
5. Головка Б.А. Філософська антропология: Навч. посібник / Національний аграрний ун-т. – К., 1997.
6. Григорьян Б.Т. Философская антропология: Критический очерк. – М., 1982.
7. Губин В.Д., Некрасова Е.Н. Философская антропология: Учеб. пособие для вузов. – М., 2000.
8. Гуревич П.С. Философская антропология: Учеб. пособие. – М., 1997.
9. Моторина Л.Е. Философская антропология: Учеб. пособие для студ. вузов. – М., 2003.
10. Філософська антропология: екзистенціальні проблеми / НАН України; Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди. – К., 2000.

11. Філософська антропологія в контексті сучасної епохи / Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. – К., 2001.
12. Философская антропология: Учеб. пособие. – М., 2005.
13. Хамитов Н.В. Философия человека: от метафизики к метаантропологии. – К., 2002.

Першоджерела:

1. Абельяр П. История моих бедствий. – М.: Изд-во АН СССР, 1959.
2. Абрамов М.Г. Знак и символ // Человек. – 2006. – № 3. – С. 72–79.
3. Августин А. Монологи // Августин А. Энхиридион или о вере, надежде и любви. – К. УЦИММ-Пресс–ИСА., 1996.
4. Августин А. О бессмертии души // Августин А. Энхиридион или о вере, надежде и любви. – К. УЦИММ-Пресс–ИСА., 1996.
5. Августин А. О порядке // Августин А. Энхиридион или о вере, надежде и любви. – К. УЦИММ-Пресс–ИСА., 1996.
6. Августин А. Об истинной религии // Августин А. Энхиридион или о вере, надежде и любви. – К. УЦИММ-Пресс–ИСА., 1996.
7. Августин А. Энхиридион или о вере, надежде и любви. – К. УЦИММ-Пресс – ИСА., 1996.
8. Августин А. Исповедь. – М.: Канон+ИО Реабилитация, 1997.
9. Аверинцев С.С. Вера // Новая филос. энциклопедия: В 4 т.– М.: Мысль, 2001. – Т.1.
10. Агации Э. Человек как предмет философии / Вопросы философии. – 1989. № 2.
11. Андрос Є.І. Відчуження та неklasична раціональність // Відчуження: минувшість і сьогодення. – К.: Наукова думка, 1995.
12. Апресян Р. Г. Свобода // Новая филос. энциклопедия: В 4 т.– М.: Мысль, 2001. – Т.3.
13. Аристотель. Нікомахова етика / Аристотель – В. Ставнюк (пер. з давньогрецької, коментарі). – К.: Аквілон-Плюс, 2002.
14. Аристотель. О душе // Аристотель – СПб. : Питер, 2002.
15. Артемьева О.В. Надежда // Новая филос. энциклопедия: В 4 т.– М.: Мысль, 2001. – Т.3.
16. Бергсон А. Творческая эволюция. – М., 1998.
17. Бердяев Н.А. О назначении человека. – М.: Республика, 1993.
18. Бердяев Н.А. О рабстве и свободе человека. – Париж: УМСА-Пресс, 1972.
19. Бердяев Н.А. О творческой свободе и о фабрикации душ // Современная библиография. – 1989.
20. Бердяев Н.А. О фанатизме, ортодоксии и истине // Философские науки. – 1991.
21. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. – М.: Правда, 1989.
22. Бибахин Узнать себя. – СПб., 1998.
23. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или конец социального / Ж. Бодрийяр – перевод с фр. Н. В. Сулова. Екатеринбург: Издательство уральского университета, 2000.
24. Бодрийяр Ж. Система вещей. – М., 1995.
25. Бубер М. Проблема человека. – К., 1998.
26. Бубер М. Я и Ты. – М., 1993.
27. Буркхардт Г. Непонятная чувственность // Это человек. Антология. – М., 1995.
28. Быстрицкий Е.К. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие. – К., 1991.
29. Вальденфельс Б. Вызов Чужого // Silentium. Философско-художественный альманах. Вып.3. – СПб, 1996.

30. Вальденфельс Б. Свою культура и чужая культура. Парадокс науки о «чужом» // Логос. - № 6. – (1995). – М., 1994.
31. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. – М., 2007.
32. Вульф К. Антропология: история, культура, философия. – СПб., 2007.
33. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духу. – К. Основы, 2004.
34. Гелен А. О систематике антропологи // Проблема человека в западной философии. – М., 1998.
35. Голосовкер Я. Э. Интересное / Я. Э. Голосовкер Избранное. Логика мифа / [электронный ресурс] // режим доступа: <https://www.litmir.me/br/?b=538763&p=67>
36. Голосовкер Я. Э. Имагинативный абсолют / Я. Э. Голосовкер Логика мифа / [электронный ресурс] // режим доступа: http://ec-dejavu.ru/p/Publ_Golosov_Imag.html
37. Декарт Р. Метафізичні роздуми / Р. Декарт – К. : Юніверс, 2000.
38. Декарт Р. Мир, или трактат о свете / Декарт Р. Сочинения: В 2 т. : Пер. с лат. И франц. – М. : Мысль, 1989. – Т. 1.
39. Декарт Р. Первоначала философии / Р. Декарт, Соч. : В 2 т. – Т. 1. – М., 1989.
40. Декарт Р. Размышления о первой философии, в коих доказывается существование Бога и различие между человеческой душой и телом / Декарт Р. Сочинения: В 2 т. – М. : Мысль, 1994. – Т. 2.
41. Декарт Р. Рассуждения о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках / Р. Декарт – М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1953.
42. Декомб В. Современная французская философия. – М., 2000.
43. Джеймс У. Введение в философию. – М., 2000.
44. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. – М., 1993.
45. Джемс В. Прагматизм. Эбер М. Прагматизм, исследование его различных форм. Юшкевич П. О прагматизме. – К., 1995.
46. Дильтей В. Воззрение на мир и исследование человека со времен Возрождения и Реформации. – М., 2000.
47. Дильтей В. Описательная психология. – СПб., 1996.
48. Душа; ум, разум, дух / Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. – Т. 1, під керівництвом Барбари Кассен / Буття і онтологія – К. : Дух і літера, 2009.
49. Дух, душа / Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. – Т. 1, під керівництвом Барбари Кассен / Буття і онтологія – К. : Дух і літера, 2009.
50. Единство / Философская энциклопедия: В 5т. – М. : «Философская энциклопедия», 1962. – Т. 2.
51. Жильсон Э. Избранное: Христианская философия. – М., 2004.
52. Жильсон Э. Философ и теология. – М., 1995.
53. Загальне місце / Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. – Т. 1, під керівництвом Барбари Кассен / Естетика і поетика – К. : Дух і літера, 2009.
54. Зиммель Г. Избранное. Т.1. Философия культуры. – М., 1996.
55. Зиммель Г. Избранное. Т.2. Созерцание жизни. – М., 1996.
56. Ильенков Э. Единичное / Э. Ильенков Философская энциклопедия: В 5 т. – М. : «Советская энциклопедия», 1962. – Т. 2.
57. Ильенков Э. В. Об идолах и идеалах / Э. В. Ильенков: 2-е изд. – К. : Час-Крок, 2006.
58. Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990.
59. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения. – СПб., 1999.
60. Кассирер Э. Избранное; Опыт о человеке: введение в философию человеческой культуры. – М., 1998.
61. Кьеркегор С. Несчастнейший – СПб., 2002.

62. Кьеркегор С. Страх и трепет – М., 1998.
63. Кьеркегор С. Повторение – М., 1997.
64. Кьеркегор С. Евангелие страданий. – М., 2011.
65. Кьеркегор С. Болезнь к смерти. – М.: Акад. проект, 2012.
66. Леви-Стросс К. Структурная антропология. – М., 1985.
67. Лейбниц Г.В. Опыты теодицеи о благодати божией, свободе человека и начале зла // Лейбниц Г.В. Соч.: В 4 т.– М.: Мысль, 1989. – Т.4. – С. 49–494.
68. Лейбниц Г.В. Новые опыты о человеческом разумении автора системы предустановленной гармонии // Там само. – М.: Мысль, 1983. – Т.2. – С. 70–543.
69. Левин Г.Д. Абсолютное и относительное // Новая философская энциклопедия: В 4 т. – М.: Мысль, 2000. – Т.1.
70. Лекторский В.А. Субъект // Новая философская энциклопедия: В 4 т. – М.: Мысль, 2001. – Т.3.
71. Логос / Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. – Т. 1, під керівництвом Барбари Кассен / Мова і логіка – К. : Дух і літера, 2009.
72. Малахов В. Уязвимость любви. – К.: Дух і літера, 2005. – 560с.
73. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. – М.: Прогресс, 1990.
74. Мамардашвили М.К. Кантианские вариации. – М.: Аграф, 1997.
75. Мамардашвили М.К. Картезианские размышления. – М.: Прогресс, 1994.
76. Мамардашвили М.К. Классический и неклассический идеал рациональности. – М.: Лабиринт, 1994.
77. Мамардашвили М.К. Лекции по античной философии. – М.: Аграф, 1997.
78. Мамардашвили М.К. Мой опыт нетипичен. – Спб.: Азбука, 2000.
79. Мамардашвили М.К. Мысль под запретом // Вопросы философии. – 1992. – № 4.
80. Мамардашвили М.К. Необходимость себя // Мамардашвили М.К. Лекции. Статьи. Филос. заметки. – М.: Лабиринт, 1996.
81. Мамардашвили М.К. О философии // Вопросы философии. – 1992. – № 5. – С. 3–10.
82. Мамардашвили М.К. Проблема человека в философии // О человеческом в человеке. – М., 1991.
83. Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844 року // Маркс К., Енгельс Ф. 3 ранніх творів. – К., 1984.
84. Маркузе Г. Одномерный человек. – М., 1995.
85. Марсель Б. Быть и иметь. – Новочеркасск, 1994.
86. Марсель Г. Homo viator. Прологомени до метафізики надії. – К., 1999.
87. Марсель Г. К трагической мудрости и за ее пределы // Проблема человека в западной философии. – М., 1998.
88. Мень А. Сын Человеческий // Мень А. История религий: в поисках Пути, Истины, и Жизни: В 7 т. – М.: Слово, 1991. – Т. 7.
89. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття. – К., 2001.
90. Монтень М. Опыты В трёх книгах. – М., 1991.
91. Мунье Э. Персонализм. – М., 1993.
92. Николай Кузанский. Диалог о становлении // Николай Кузанский. Соч.: В 2 т. – М.: Мысль, 1979. – Т 1.
93. Николай Кузанский Игра в шар // Николай Кузанский. Соч.: В 2 т. – М.: Мысль, 1979. – Т. 2.
94. Николай Кузанский О видении Бога // Николай Кузанский. Соч.: В 2 т. – М.: Мысль, 1979. – Т. 2.
95. Николай Кузанский. О мире веры // Вопросы философии. – 1992. – № 5. – С. 29–53.
96. Николай Кузанский О неинном // Николай Кузанский. Соч.: В 2 т. – М.: Мысль, 1979. – Т. 2.

97. Николай Кузанский Об ученом незнании // Николай Кузанский. Соч.: В 2 т. – М.: Мысль, 1979. – Т.1.
98. Ницше Ф. Злая мудрость // Ницше Ф. Сборник. – Минск: Попурри, 1997.
99. Ницше Ф. Генеалогия морали: Соч. в 2 т. – М., 1990.
100. Ницше Ф. По той бік добра і зла: Прелюдія до філософії майбутнього. – Львів: Літопис, 2002. – 320 с.
101. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. – М.: Интербук, 1990. – 301 с.
102. Ницше Ф. Человеческое, слишком человеческое. Книга для свободных умов // Ницше Ф. Сборник. – Минск: Попурри, 1997. – С. 3–318.
103. Паскаль Б. Мысли. – М.: REFL-look, 1994. – 528 с.
104. Ортега-и-Гассет Х. Человек и люди: Избр. труды. – М., 1997.
105. Плесснер Х. Ступени органического и человек // Проблема человека в западной философии. М., 1988.
106. Платон. Держава / Платон – Дзвінка Коваль (пер. з давньогр.). – К. : Основи, 2005.
107. Поппер К. Открытое общество и его враги. – К., 2005. Т. 1–2.
108. Райл Г. Понятие сознания. – М., 2000.
109. Рассел Б. Во что я верю // Рассел Б. Почему я не христианин. – М.: Политиздат, 1987. – С. 65-94.
110. Рассел Б. Почему я не христианин // Почему я не христианин. – М.: Политиздат, 1987. – С. 95 –131.
111. Рассел Б. Поклонение свободного человека // Почему я не христианин. – М.: Политиздат, 1987. – С.15–22.
112. Рассел Б. Человеческое познание, его сфера и границы. – К., 2001.
113. Рикер П. Конфликт интерпритаций: очерки о герменевтике. – М., 2008.
114. Рикман Х.П. Возможна ли философская антропология // Это человек. Антология. – М., 1995.
115. Розанов В.В. Люди лунного света: Соч. в 2 т. – Т.2. – М.,1990.
116. Сартр Ж.-П. Воображаемое. Феноменологическая психология воображения. – СПб., 2001.
117. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1989.
118. Сартр Ж.-П. Первичное отношение к другому // Проблема человека в западной философии. – М., 1998.
119. Соловьев В.С. Духовные основы жизни: 1882–1884. Изд-во Вгvx: Жизнь с Богом, 1982.
120. Соловьев В. Критика отвлеченных начал // Соловьев В. Соч.: В 2 т. – М.: Мысль, 1988. – Т.2.
121. Соловьев В.С. Оправдание добра; нравственная философия. – М.: Республика, 1996.
122. Соловьев В. Теоретическая философия. Первое начало теоретической философии // Соловьев В. Собр. соч.: В 2 т. – М.: Мысль, 1988. – Т. 2.
123. Соловьев В. Три разговора о войне, прогрессе и конце всемирной истории. – М.: ПИК, 1991.
124. Соловьев В.С. Философское начало цельного знания. – Минск: Харвест, 1999.
125. Соловьев В.С. Чтения о Богочеловечестве // Соловьев В.С. Соч.: В 2 т. – М.: Правда, 1989. – Т.2.
126. Спиноза Б. Краткий трактат о Боге, человеке и его счастье // Спиноза Б. Избранное. – Минск: Попурри, 1999.

127. Спиноза Б. Трактат об усовершенствовании разума // Спиноза Б. Избранное. – Минск: Попурри, 1999.
128. Спиноза Б. Этика, доказанная в геометрическом порядке // Спиноза Б. Избранное. – Минск: Попурри, 1999.
129. Степин В.С. Философская антропология и философия науки. – М., 1992.
130. Табачковський В.Г. Проблема «Я–Інший» як осереддя антропологічної рефлексії // Філософія: Світ людини: Курс лекцій. – К.: Либідь, 2003.
131. Табачковський В.Г. Феномен відчуження крізь призму перевтілених форм людського світовідношення // Відчуження: минувшість і сьогодення. – К.: Наукова думка, 1995.
132. Табачковський В.Г. Філософсько-антропологічне питання про сутність людини у координатах постмодерну // Колізії антропологічного розмислу. – К.: Парапан, 2002.
133. Табачковский В.Г. Человеческое мироотношение: Данность или проблема? – К.: Наукова думка, 1993.
134. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 2001.
135. Тульчинский Г. Л. О природе свободы // Вопросы философии. – 2006. – № 4.
136. Тульчинский Г. Л. Постчеловеческая персонология: Новые перспективы свободы и рациональности. – СПб.: Алетейя, 2004. – 677с.
137. Тульчинський Г.М. Разум, воля, успех: о философии поступка. Л.: ЛГУ, 1990.
138. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме // Проблема человека в западной философии. – М., 1998.
139. Хенгстенберг Г.Э. К ревизии понятия человеческой природы // Это человек. Антология. – М., 1995.
140. Шелер М. Ordo Amoris: Избр. произвед. – М., 1994.
141. Шелер М. Положение человека в космосе // Проблема человека в западной философии. – М., 1998.
142. Шеллинг Ф.В.Й. Философские исследования о сущности человеческой свободы и связанных с нею предметах // Шеллинг Ф.В.Й. Собр. соч.: В 2 т. – М.: Мысль, 1989. – Т.2.
143. Шестов Л. Апофеоз беспочвенности. Опыт адогматического мышления. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1991.
144. Шестов Л. На весах Иова // Шестов Л. Соч.: В 2 т. – М.: Наука, 1993. – Т. 2.
145. Фарре Л. Философская антропология // Это человек. Антология. – М., 1995.
146. Финк Э. Основные феномены человеческого Батия // Проблема человека в западной философии. – М., 1998.
147. Франк С.Л. Духовные основы общества. – М. Республика, 1992.
148. Франк С.Л. Непостижимое // Франк С.Л. Сочинения. – М.: АСТ, 2000.
149. Франк С. Л. Реальность и человек. – СПб.: РХГИ, 1997.
150. Франкл В. Человек в поисках смысла // Франкл В. Доктор и душа. – СПб.: Ювента, 1997.
151. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы / Пер. с фр. В. Наумова под ред. И. Борисовой. – М.: Ad Marginem, 1999.
152. Фуко М. Психическая болезнь и личность / Пер. с фр., предисл. и коммент. О. А. Власовой. Изд.2-е, стереотип. – СПб. : ИЦ «Гуманитарная Академия», 2010.
153. Фуко М. Управление собой и другими. Курс лекций, прочитанных в Колледже де Франс в 1982-1983 уч. году / Пер. с фр. А. В. Дьяков. – СПб. : Наука, 2011.
154. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. /Ф.Фукуяма – Львів: Кальварія, 2005.

155. Фукуяма Фрэнсис. Конец истории и последний человек / М.Б. Левин (пер.с англ.). - М. : АСТ; Ермак, 2007.
156. Фурдуй Р.С., Швайдак Ю.М. Прелесть тайны. – К.: Лыбидь, 1992.
157. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. – М., 1998.
158. Фромм Э. Бегство от свободы. – 2. изд. – М., 1995.
159. Фромм Э. Из плена иллюзий. Как я столкнулся с Марксом и Фрейдом // Фромм Э. Душа человека. – М., 1992.
160. Фромм Э. Пути из больного общества // Проблема человека в западной философии. – М., 1998.
161. Фромм Э. Революция надежды. Избавление от иллюзий. – М., 2005.
162. Фуко М. Слова и вещи. – СПб., 1994.
163. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Пер. с нем. под ред. Д. В. Скляднева, послесл. Б. В. Маркова. – СПб. : Наука, 2000.
164. Хабермас Ю. Вовлечение другого: Очерки политической теории / Пер. с нем. Ю. С. Медведева; под ред. Д. А. Скляднева. – М. : Наука, 2001.
165. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы: На пути к либеральной евгенике? / Пер. с нем. М. Л. Хорькова. – М. : Весь Мир, 2002.
166. Хайдеггер М. Время и бытие // Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. – М.: Высшая школа, 1991.
167. Хайдеггер М. Закон тождества // Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. – М.: Высшая школа, 1991.
168. Хайдеггер М. Из разговора на проселочной дороге // Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. – М.: Высшая школа, 1991.
169. Хайдеггер М. О сущности истины // Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. – М.: Высшая школа, 1991. Хайдеггер М. Положение об основании. – СПб.: Алетейя, 1999. – 292 с.
170. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня. – М., 1992.
171. Юм Д. Исследование о человеческом познании // Юм Д. Соч.: В 2 т. – М.: Мысль, 1965. – Т.1.
172. Юнг К.-Г. Об архетипах коллективного бессознательного // К.-Г. Юнг. Архетип и символ. – М., 1991.
173. Юнг К.Г. Проблемы души нашего времени / К.Г.Юнг. – М.: Изд. Группа «Прогрес» -«Универс», 1994.
174. Шинкарук В. І. Вибрані твори: у 3-х т. К., 2003-2004.
175. Юркевич Д. Сердце и его значение в духовной жизни человека. –М.,1992.
176. Яних П. Человек и автоматы: размышления о заменимости человека техническим устройством / П. Яних // Вопросы философии – 1996 - № 3
177. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1994.
178. Ясперс К. Философская вера / Смысл и назначение истории. – М., 1994.

Орієнтовні питання вступного випробування

1. Місце та роль філософської антропології у структурі філософського знання.
2. Основні проблемні вектори філософсько-антропологічних досліджень.
3. Виникнення «філософської антропології» як окремого напрямку та традиції (М. Шелер, А. Гелен, Г. Плеснер, Е. Ротхаккер).
4. Переосмислення метафізичних засад антропології: антропологія та онтологія (М. Шелер, М. Гайдеггер).

5. Абсолютизація виявів людини. Історичні уявлення про людину.
6. Версії антропогенезу.
7. Повсякденне і особливе в людині. Амбівалентність буття сутності людини.
8. Есенціалістське та екзистенціалістське розуміння людини.
9. Інстинкт та інтелект як атрибутивні риси психофізичної сутності людини.
10. Специфіка людського буття в контексті філософсько-антропологічних досліджень XX століття.
11. Поведінка та інстинкти. Про демаркацію інстинктів та розуму.
12. Людина як «громадянин двох світів».
13. Сутність людини. Міра осягнення сутності людського.
14. Існування людини. Прояви наявних характеристик людини.
15. Парадоксальний характер духу і плоті.
16. Сутність як даність. Сутність як душа.
17. Дух-душа-духовність.
18. Дух при собі та дух при іншому.
19. Феномен «Я» і його проблематика.
20. Близькість – віддалення – дистанція.
21. Смерть та безсмертя.
22. Кінцевість людського. Онтологічні виміри людського.
23. Життя та існування. Життєвий порив.
24. Досвід трансцендування. Трансценденталії.
25. Ідентичність і самоідентичність. Динаміка ідентичності.
26. Свідомість і самосвідомість.
27. Творчість і творення. Імагінативний реалізм.
28. Критичне мислення. Креація. Креативне мислення.
29. Усамітнення-ізоляція-самотність. Буття наодинці.
30. Простір тиранії. Сутність тирана.
31. Жертва і жертвність. Віктимність.
32. Ресементуюча людина. Творення ворога.
33. Знелюднення людини і почуття власної гідності.
34. Догматизація внутрішнього світу людини.
35. Досвід виправлення людського. Ф.Ніцше.
36. Свобода та вільна гра уяви в специфічних мотиваціях людського розуму.
37. Свідомість як акт-вчинок істоти розумної. Вчинок думання.
38. Індивід-індивідуальність-особистість.
39. Онтологічний статус інтересу. Інтерес як конститuant життєдіяльності істоти розумної.
40. Цілераціональність та роль знаряддєвості. Предметність та загально-значимість.
41. Особливості комунікативної діяльності та її розмежування з інструментальною, статус учасників комунікативної діяльності.
42. Життєвий світ та інтенціональні акти свідомості.
43. Свідомість та совість. Інтенціональність та совість.
44. Смысл та символ. Подвійність символу. Квазіінструментальність символу.
45. Унікальність смыслу та універсальність цінності. Роль цінності в задаванні універсальної ситуації розуміння.
46. Індивідуалізація досвіду в контексті історичності. Фактичність та проєктивність в переживанні історичності.
47. Символ та міф в контексті історичності людського існування.
48. Присутність «іншого» у свідомості та бутті.
49. Анонімне та особистісне. Лик та лице.
50. Відчуження та самовідчуження. Невідчуженність людського.

51. Персоналістська спрямованість діалогічності, її прояв у відношенні до природи, людини, Бога. Досвід М. Бубера.
52. Інший як чужий. Первісне відношення до іншого.
53. Самотність та самість. Самотність та відчуження.
54. Розуміння і розумність. Автор. Смерть автора (Р.Барт).
55. Смысл людського буття. Смысл, сeнс, абсурд.
56. Напередвизначення людини (А.Августин). Напередвизначення і самовизначення.
57. Одиниця-об'єднання-єднання. Об'єднуюче (К.Ясперс).
58. Повноцінне і неповноцінне в людині. Сингулярність.
59. Унікальність і повторення. Пересічна та оригінальна людина.
60. . Зняття людини в людині. Надлюдське.
61. Співвідношення «тесамості» та «іншого» (Кузанец).
62. Еквівалент людини. «Одновимірна людина» (Г.Маркузе).
63. Свідоме та несвідоме. Неоднорідність та роздвоєність свідомості. Буття свідомості та самосвідомість.
64. Смысл та інтерес. Цікаве та зацікавленність.
65. Персона. Роздвоєність та цілісність персони в контексті несвідомого.
66. І. Кант «Антропологія з практичної точки зору».
67. Ф. Ніцше «Генеалогія моралі».
68. М. Шелер «Положення людини у космосі».
69. М. Шелер «Ordo amoris».
70. А. Гелен «Про систематику антропології».
71. Роль розвантаження у людському існуванні (за роботою А. Гелена «Про систематику антропології»).
72. Х. Плеснер «Ступені органічного і людина».
73. Робота М. Гайдеггера «Лист про гуманізм».
74. Проблема людини у роботі Е. Кассіра «Дослідження про людину: вступ до філософії людської культури».
75. М. Бубер «Проблема людини».
76. Філософія діалогу М. Бубера (за роботою «Я і Ти»).
77. Робота Ж.-П. Сартра «Екзистенціалізм – це гуманізм».
78. А. Камю «Бунтуюча людина».
79. «Структурна антропологія» К. Леві-Стросса.
80. М. Мерло-Понті «Феноменологія сприйняття».
81. П. Тейяр де Шарден «Феномен людини».
82. Г. Маркузе «Одновимірна людина».
83. Е. Фромм «Втеча від свободи».
84. Е. Фромм «Анатомія людської деструктивності».
85. Людина у соціологічній системі речей та споживання (за роботою Ж. Бодрійяра «Система речей»).
86. М. Фуко «Слова і речі».
87. В.Вернадський «Біосфера та ноосфера».
88. М. Мамардашвілі «Проблема людини у філософії».
89. В. Розанов «Люди місячного сяйва».
90. Й. Хейзінга «Homo ludens».

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ ВСТУПНИКОМ ДО АСПІРАНТУРИ НА ОСВІТНЬО-НАУКОВУ ПРОГРАМУ « ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ» ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ PhD (ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ) ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 033 «ФІЛОСОФІЯ»

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Реферативна робота для вступного випробування з «Філософської антропології»

– це наукове дослідження, яке виконується *самостійно* з відповідної проблематики. Вона має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих попередніх знань, умінь і навичок зі сфери власного дослідницького інтересу у його взаємозв'язку з філософією. Обов'язковим при написанні реферату, є *наявність власних дослідницьких пошуків*.

Обсяг реферативної роботи становить 22-24 сторінки друкованого тексту (1 д.а) , без урахування додатків і списку джерел літератури. *Список літератури повинен нараховувати не менше 25-30 наукових джерел*(у відповідності одне джерело на одну сторінку тексту), 10% з яких, це джерела написані іноземною мовою.

Обов'язковим У рефераті є посилання на джерела та матеріали, а також будь-яку іншу запозичену інформацію. *Реферат аспіранта – є авторською роботою*, яка виключає недоброчесне використання інформаційних джерел без відповідного та належного їх зазначення в роботі.

II. СТРУКТУРА та СКЛАДОВІ реферативної роботи:

- титульний аркуш;
- зміст (план роботи з вказівкою на всі структурні елементи роботи);
- вступ (*актуальність теми реферату, об'єкт, предмет, ступінь розробленості теми, мета й завдання дослідження, теоретико-методологічна база роботи, наукова гіпотеза, наукова новизна, апробація роботи (якщо така є, структура роботи)*);
- розділи, підрозділи, пункти, підпункти й висновки;
- загальні висновки;
- список джерел і літератури;
- додатки (у разі потреби);
- іменний і предметний покажчики (за бажанням автора).

III. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ РЕФЕРАТУ

3.1. *Титульний аркуш.* На титульному аркуші **обов'язково**, має бути зазначено: - назва вищого навчального закладу та структурних підрозділів, де виконується робота; - назва роботи (вказується по центру сторінки, capslock-ом); - прізвище, ім'я, по батькові автора роботи; - прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання наукового керівника.

3.2. *Зміст.* Зміст подається на початку реферату. В ньому вказуються найменування та початкові сторінки всіх розділів, підрозділів та пунктів, що виокремлюються в роботі як структурні, а також вступ, висновки, список використаних джерел та матеріалів тощо.

3.3. *Перелік умовних позначень, символів, скорочень* (в разі необхідності) формується окремим списком та друкується після змісту, але перед вступом. Перелік скорочень друкується двома колонками та виставляється в алфавітному порядку: зліва зазначається аббревіатура, справа – розшифрування скорочення. **NB!** Якщо у роботі застосовується три чи менше скорочень, вони не виносяться окремим списком, а розшифрування здійснюється у тексті (у примітці чи за першого посилання).

3.4. *Вступ.* У вступі розкривається сутність наукової проблеми (фактична наявність), її значення, підстави та вихідні дані до розробки теми, а також обґрунтування необхідності даного дослідження. Вступ поєднує в собі: актуальність теми, об'єкт та предмет дослідження, мету та завдання, методи, які застосовуються в роботі, теоретичне підґрунтя (роботи чи авторів, які виступають основою дослідження), а також наукова гіпотеза та наукова новизна, апробація дослідження (в разі наявності практичної складової в роботі та відповідних практичних результатів) та структура роботи.

Актуальність теми дослідження обґрунтовується на підставі співставлення (порівняння) вже існуючих теорій, думок, досліджень щодо обраної проблематики та позиції автора, яка буде розглядатися в роботі. **NB!** Недопустимими в актуальності є: пряме цитування, необґрунтованість тез та відсутність аргументації думок.

Об'єкт дослідження вказується у відповідності до поля дослідницьких пошуків, щодо предмету, то він повинен бути узгодженим з темою дослідження. **NB!** Фактично тема дослідження та її **предмет** – співпадають.

Щодо **методів** дослідження, то їх перераховують відповідно до змісту роботи, зазначаючи що саме досліджувалося тим чи іншим методом.

Наукова новизна повинна містити лише нові наукові положення, результати до яких приходять автор. В науковій новизні потрібно відобразити відмінність результатів

наукового пошуку автора роботи від вже відомих та вказати їх ступінь (одержано вперше, вдосконалено, отримало подальшого розгляду тощо).

Апробація роботи формується на основі практичного застосування результатів дослідження або можливостей такого. Подаючи дані про апробацію автор реферату, має вказати на яких конференціях, симпозіумах було оприлюднені результати дослідження. Також, якщо в наявності є публікації відповідні темі дослідження, автор має вказати їх назву та вихідні дані. Поряд з цим, вказуються всі інші (додаткові) матеріали, джерела та ін., де були висвітлені чи презентовані результати дослідження.

3.5. Основна частина. Основна частина реферату складається з розділів, підрозділів, пунктів та підпунктів. Кожен розділ починається з нової сторінки. На початку кожного розділу можлива невелика за обсягом (1-2 абзаци) передмова а якій зазначаються методи та підходи, а також аспект проблематики, який буде розглянуто в підрозділах. В кінці розділу **обов'язково має бути висновок до розділу.**

У розділах основної частини реферативної роботи, має міститися: - огляд літератури та матеріалів, які становлять теоретичне підґрунтя роботи; - методи та методологія дослідження; - аналітична складова (з урахуванням проведених теоретичних, історичних, соціологічних розвідок та експериментів); - аналіз та узагальнення вищезазначених пунктів. **NB!** За звичай ці елементи структури роботи прописуються в першому розділі та **не повинні перевищувати 20 % від загального обсягу реферату.**

Другий розділ, як правило, присвячується обґрунтуванню специфічності проблематики дослідження. Всі наступні розділи є висвітленням авторської позиції: розкриття того нового, що автор особисто вносить в розробку проблеми. Виклад матеріалу підпорядковується одній ідеї, що чітко визначена автором, тому кожен наступний розділ має логічно продовжувати попередній.

3.6. Висновки. Висновки – це виклад найсуттєвіших ідей, думок, результатів, що сформувався в процесі написання наукової роботи. Окремим пунктом у висновках зазначаються рекомендації щодо наукового та практичного застосування результатів дослідження. **NB!** Висновки є авторським підсумком щодо роботи, тому будь-яке цитування є виключеним.

3.7. Список використаної літератури. Формування і перелік застосованих у дослідженні джерел, може проводитися декількома шляхами: - за порядком посилань у тексті; - у алфавітному порядку, за прізвищами згадуваних (цитованих) у роботі авторів; - у хронологічному порядку. **NB!** **Бібліотечний опис джерел складають у відповідності до чинних вимог та стандартів з бібліотечної та видавничої справи.**

3.8. *Додатки*. У разі необхідності, до додатків включаються допоміжні матеріали, необхідні для відтворення всього загалу в розумінні та сприйнятті реферативної роботи (схеми, таблиці, малюнки, графіки, тести, результати соціологічних досліджень тощо).

IV. ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТУ

Реферативна робота виконується в наступному вигляді: *формат* – A4 (210×297 мм), *інтервал* – 1.5, *шрифт Times New Roman*, *кегель* – 14. Нумерацію наводять у правому верхньому куті сторінки (титульний аркуш залічують до загальної нумерації сторінок, *номер сторінки на титульному аркуші не зазначають*). Основний текст форматується: *вирівнювання* – по ширині. Друкуючи текст, залишають *поля по 20 мм, ліве – 30 мм. Абзацний відступ – 12,5мм*.

ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, НАЗВИ РОЗДІЛІВ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ як *назви складових частин* – *CapsLock*, *вирівнювання* – по центру, крапка в кінці назви не ставиться. Кожен з вищезазначених структурних елементів роботи починається з нової сторінки, підрозділи ж є продовженням попереднього тексту. Розділи позначаються римськими цифрами (I, II, III), для нумерування підрозділів застосовують індексаційну систему з використанням арабських цифр, наприклад: 1.1; 1.1.1; 1.1.2; 1.2; 1.2.1; 1.2.2; 1.3; 1.3.1.

Реферативна робота повинна містити *нумерований список літератури*, використаної для розробки теми дослідження. Для нумерування додатків використовують арабські цифри. Нумерація таблиць та схем складається з номера розділу та порядкового номеру ілюстрації, що зазначено в додатках. Наприклад, «Таблиця 1.2», «Схема 2.4».

Обов'язковим у реферативній роботі є цитування. Всі згадувані джерела мають відобразитися в роботі у вигляді відповідних посилань. Посилатися слід на останні видання. Посилання на більш ранні видання, допускається лише у тому випадку, якщо наступне видання не містить частини матеріалу.

Якщо дослідник використовує відомості з джерел, що є значними за обсягом сторінок (монографія, оглядова стаття тощо), він повинен точно вказати сторінку з якої цитується текст. Посилання на джерела, в реферативній роботі зазначаються з урахуванням порядкового номера джерела в списку використаної літератури, внесеними в квадратні дужки з додаванням номеру сторінки джерела (наприклад, [2, с. 47]).

Пряме цитування, має бути повним без скорочення та перекручування думок автора. В разі випущення з тексту якогось фрагменту, при формуванні розриву в цитуванні ставляться три крапки.

При непрямому цитуванні, переказі, викладенні думок своїми словами, слід бути гранично коректним та точним, особливо при оцінці результатів дослідження на яке відбувається посилання.

V. ДОДАТКОВІ ПОЛОЖЕННЯ

При написанні реферативної роботи обов'язково варто звернути увагу на наступне:

- актуальність теми реферату має містити відповідність досліджуваної проблематики щодо сучасного стану розвитку філософського знання;
- дослідження має відповідати принципу об'єктивності;
- реферативна робота повинна відповідати всім показникам академічної доброчесності;
- в роботі має бути чітке формулювання об'єкту, предмету, наукової проблеми, мети, завдань та методів дослідження;
- в дослідженні має прослідковуватися аналіз рівня розробленості теми;
- в дослідженні повинна бути наявною правильність структури та рубрикації;
- фактичний матеріал повинен відповідати методологічним нормам;
- висновки аргументовані та обґрунтовані;
- текст реферату має відповідати правильному написанню з застосуванням граматики та пунктуації;
- текстова форма має містити відповідність вимогам державних, міждержавних та міжнародних стандартів, а також науковому стилю викладу;
- необхідність своєчасного виконання роботи.

Виклад матеріалу повинен відповідати академічним вимогам «до оформлення наукових робіт» та має бути викладений в науковому стилі.

На реферативну роботу пишеться рецензія, яка відповідає встановленій формі. Завідувач кафедри філософії, розглянувши реферат і рецензію, ухвалює рішення про його попередній розгляд, який відбувається на засіданні кафедри й на якому ухвалюють рішення про допуск аспіранта перед державною екзаменаційною комісією.

NB! Реферативна робота не може бути оцінена задовільно, якщо вона не відповідає вищезазначеним критеріям.